

ANTÓN PELAYO, Javier (2013)

La correspondència epistolar de la família Burguès (1750-1850)

Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 334 p.

ISBN 978-84-490-4212-6 (paper) / 978-84-490-4391-8 (digital)

L'anàlisi epistolar és —i ha estat— un element clau per a la investigació històrica, a causa de les qualitats úniques de personalitat i proximitat que tenen les cartes com a mitjà comunicatiu. Tot i que tradicionalment han estat les correspondències entre grans personalitats aquelles que han pres el focus principal d'aquest vessant investigador, cada vegada va agafant un pes més rellevant l'estudi de les missives en esferes de caire més local. Un dels màxims exponents en treballs d'aquestes característiques a casa nostra és, sens dubte, Javier Antón Pelayo, el qual, l'any 2005, publicà, amb l'editorial Quaderns del Cercle d'Estudis Socials de Girona, *La sociabilitat epistolar de la família Burguès de Girona (1799-1803)*. Amb aquest treball, Antón inicià un interessant camí que, més endavant, el duqué a la descoberta del fons compartit «Sambola-Burguès», un dels fons epistolars més rellevants del període de la transició entre la fi de l'Antic Règim i l'establiment de la nova societat liberal a Catalunya i, molt especialment, a la ciutat de Girona. L'estudi i la transcripció d'aquest fons tenen com a resultat final *La correspondència epistolar de la família Burguès (1750-1850)*, un treball inestimable a l'hora d'endinsar-se en les complexos, però, alhora, molt interessants xarxes de relacions familiars i socials de la Catalunya del moment.

En aquest nou volum, Antón traspasa les fronteres que mantenia en el seu treball anterior. Aquesta circumstància té lloc tant en l'esfera temporal —on passa d'un període transcrit de cinc anys a un que n'engloba una centúria— com en l'esfera personal, per tal com passa d'un conjunt centrat en un personatge (Martí de Burguès) a una autèntica xarxa que consta de diversos emissors i remittents, tot i pren-

dre la rellevància aquells que estan units pels llaços familiars dels Burguès, que s'estenen al llarg de tres generacions. Aquesta nova característica enriqueix enormement la lectura de la transcripció, a més de proveir una imatge certament clarificadora de l'ampli abast —geogràfic i social— de les relacions epistolars d'una família de la baixa noblesa catalana durant aquella època clau de la història del país i del continent.

És un treball amb una estructuració clara, que consta de tres parts netament diferenciades. Com no pot ser d'una altra manera, el pes primordial el duu la transcripció de 264 cartes del fons esmentat —que consta d'una totalitat de 4.200, de les quals 934 tenen relació directa amb la família dels Burguès—. D'aquesta manera, hi podem trobar una gran pluralitat de contingut, des de cartes de caràcter purament administratiu fins a missives on sobresurt el sentimentalisme més personal de l'emissor. Aquestes característiques denoten l'autèntica dimensió de l'obra, tant per l'extensió i exhaustivitat del fons i la transcripció com per la globalitat dels temes tocats a les lletres. Com és esmentat pel mateix autor en l'estudi preliminar, moltes de les epístoles que foren resultat de les riques xarxes de comunicació d'aquesta família no han arribat a l'actualitat. Aquesta és una de les propietats més usuals d'aquest tipus de fonts, atès que les cartes, per la seva pròpia naturalesa personal, corren el risc de ser oblidades, descartades o destruïdes. Per aquesta raó, moltes de les conservades tenen una missió de caire administratiu.

Tot i així, en aquest treball s'hi pot trobar aquesta esmentada multiplicitat de temàtiques, que respon, alhora, als diferents pactes epistolars que es donen entre

membres de la família i persones del seu cercle proper. Alguns dels més rellevants, bé per la seva prolificitat, bé per la seva qualitat literària, són els que uneixen Jaume de Burguès i el seu mentor, el coronel Manuel Grasses, amb els seus pares, durant la seva formació com a cadet a la plaça de Roses, o bé el que resulta de la fructífera relació d'amistat entre Narcís Maria de Burguès i Joan Maria Oliveras, marquès de la Quadra.

Per tal de poder endinsar-se amb garanties dins d'una transcripció d'aquestes magnituds, l'autor proveeix un seguit d'eines extremadament útils, com ara l'esmentat estudi preliminar —on s'esbossen les línies principals que Antón pren com a criteris d'interpretació de les cartes, així com unes breus biografies dels protagonistes de les relacions epistolars que han estat transcrites en un major nombre—, i també els nombrosos índexs i materials que es troben al final de l'obra. Aquests materials d'ajuda a la interpretació conformen l'última part estructural de l'estudi, i consten, entre d'altres, d'una genealogia completa de la família Burguès, un índex onomàstic que agilitza la recerca de noms de personatges que són esmentats a les missives i, finalment, un curiós índex amb els indrets de procedència de les cartes, acompanyat d'un mapa on aquestes localitzacions estan situades de manera molt visual. És veritablement interessant poder contemplar les distàncies —en termes geogràfics— que podien arribar a assolir les relacions interpersonals d'una família gironina, enllaçant la seva casa familiar del carrer de la Força de la mateixa ciutat de Girona, amb punts com París, Dijon, Betanzos o bé l'Havana i San Agustín de la Florida.

D'aquesta publicació, se'n poden extreure nombroses lectures i impressions. Aquest és un llibre útil per a la recerca, per tal com posa a l'abast de l'investigador un ampli conjunt de documentació clau per observar els molts matisos d'una època i un grup social important. Pot ser molt interessant per a l'analista —o bé per al lector

encuriós— endinsar-se en els intensos i vívids escrits que permeten veure realitats diverses com els plans d'Enriqueta Pérez Clarás a la seva cunyada Dolors de Carmany per les seves penúries econòmiques a l'última part de la seva vida, els sentiments i les esperances de Maria Ignàsia de Burguès a l'hora de sol·licitar —amb un to proper a la súplica— al seu pare, Josep de Burguès, l'anhelat permís per poder casar-se amb el militar basc Enrique O'Donell, o bé els progressos de Jaume de Burguès —així com l'orgull del seu mentor— en la seva formació dins del Reial Cos d'Artilleria. Aquesta és una de les virtuts més rellevants de l'obra d'Antón, ja que la correspondència permet que hom s'interni en l'esfera més personal dels protagonistes de les epístoles, així com en les dificultats i els desafiaments que determinen tot un estrat social, des de la formació militar o la gestió del patrimoni fins al sempre espinós —però extremadament important— assumpte de la contractació matrimonial.

Tanmateix, les relacions epistolars no només se centren en membres de la família i amics o col·legues professionals propers, sinó que abasten una enorme diversitat de remitents i destinataris, ja siguin de llinatges nobles, com ara barons o marquesos, autoritats de caire laic o religiós, o bé humils administradors, masovers, monjos i frares. Entremig, s'hi troben hereus, notaris, regidors i comerciants diversos. Així, ultrapassant les fronteres de la familiaritat, el lector pot trobar en aquesta xarxa de relacions un ampli reflex de la societat del moment. Un altre dels aspectes que crida l'atenció és la percepció dels matisos del tracte social a través de la llengua que s'utilitza a les lletres. No és pas fútil recordar que, durant el període en el qual s'emmarca el treball del professor Antón Pelayo, l'ús del català es troba en un procés de franc retrocés en els cercles públics i les altes esferes, a causa de la seva desaparició com a llengua vàlida a l'administració pública de l'estat borbònic, i en són una clara mostra els principis polítics plasmats en el

Decret de Nova Planta del 1716, i la Real Cédula del 23 de juny de 1768 sota els regnats de Felip V i Carles III, respectivament. Progressivament, doncs, el català queda emplaçat a l'oralitat d'una massa poblacional que el manté viu en el seu dia a dia. Així, la llengua castellana assumeix, almenys a Catalunya, una qualitat de categoria social. Aquest fet es troba palès clarament a les cartes transcrits, on, de manera gradual —en termes cronològics—, s'observa com el català, ja en franca minoria, deixa pràcticament d'aparèixer en escrits complets al tombant de segle. No ho fan, però, els comentaris breus, les errades i els nombrosos catalanismes que es poden trobar en moltes de les lletres, fet que referma que la llengua, tot i no ser utilitzada en el mitjà escrit, és ben viva socialment.

Finalment, és de justícia ressaltar la qualitat única que donen les fonts epistolars, atès que aquestes són escrites de mà pròpia pels mateixos protagonistes, qualsevulla que sigui la seva posició social —o el seu sexe—. Per bé que immortalitzades en tinta, les cartes guarden les veus pròpies de tres generacions de personatges gironins, que, a través d'aquest volum, són posades a l'abast del lector. De nou, Javier Antón Pelayo presenta una obra molt equilibrada i excel·lentment treballada, que pot ser d'interès tant per al públic investigador com per al lector encuriós, que trobarà entre les pàgines d'aquest recull una generosa quantitat de situacions peculiars i relats propers, que poden esquinçar el gruixut tamís del temps i apropar a l'actualitat la quotidianitat dels nostres avantpassats.

David Ferré i Gispets

Universitat Autònoma de Barcelona
<http://dx.doi.org/10.5565/rev/manuscripts.56>

